

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК УКРАЇНИ

МАРЕНИЧ Т.Г., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,

КРУТЬКО М.А., К.Е.Н. ДОЦЕНТ,

БІРЧЕНКО Н.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,

*ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах господарювання і розвитку національної економіки левову частку займає агропромисловий комплекс з усіма властивими йому соціально-важливими напрямками забезпечення нормального функціонування країни. Суспільно-корисними на міжнародному і національному рівнях є новітні розробки, що забезпечують екологічність сільськогосподарського виробництва по відношенню до навколишнього середовища та високу якість продукції галузі. Розбудова національної економіки – пріоритетне завдання сучасної стратегії розвитку України. Нарощення внутрішніх і зовнішніх потенціалів економіки має важливе значення для формування економічної та продовольчої безпеки. Виникає необхідність вивчення основних засад залучення інноваційно-інвестиційних проектів в стратегічно-важливі сектори економіки, найважливішим з яких є аграрний.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення та аналіз теоретико-методологічного забезпечення розвитку основних засад інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі сконцентровані в працях відомих вчених-економістів: О.Д. Гудзинського, П.М. Музики, П.Т. Саблука, П.І. Гайдуцького, М.В. Зубця, О.М. Полякова, А.С. Філіпченка, В.П. Савчука, М.І. Кисіля, М.С. Герасимчука, Ю.О. Бойка, Ю.О. Лупенка, М.М. Кропивка, В.В. Ковальова, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайка, О.М. Могильного та ін. У дослідженнях зазначених вчених підкреслюється сучасність та перспективність проведення подібних досліджень в частині постійних змін та різноманітних віянь в дослідженні нанотехнологій, біоінженерії та інших історично і економічно важливих винаходів та розробок сучасності, які потенційно можуть бути корисними для АПК. Беззаперечного значення набуває встановлення перспективності сільськогосподарського виробництва як складової економіки країни для

виведення її на найвищий рівень функціонування з оптимальним набором показників фінансово-економічного та соціально-стратегічного розвитку.

Формулювання цілей статті. Основним завданням дослідження, що характеризує мету дослідження виступає встановлення базових засад інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації була підготовлена аналітична довідка про стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 р., в якій зазначено основні глобальні тренди технологічного розвитку за прогнозами світових консалтингових агентств. Результати наведено у вигляді короткого огляду аналізу глобальних технологічних трендів у світі та прогнозу застосування нових технологій на найближчі 5-10 років за сферами, що відповідають українським інноваційним пріоритетам. Аналіз здійснено на основі інформації міжнародних організацій, консалтингових і аналітичних агенцій, урядових прогнозів зарубіжних країн – IRENA, McKinsey, FAO, U.S. Agriculture's National Institute of Food and Agriculture, ASDReports, US National Intelligence Council, PwC, World Health Organization, EvaluateMedTech, UK Centre for Health Solutions, Medicaldesignbriefs, Allied Market Research, Bloomberg, SIPRI, Statista, Gartner, Grand View Research, Cisco, Clarivate Analytics, The World Economic Forum тощо. Результати аналізу стосуються стану та перспективності інновацій в енергетиці, транспорті, озброєнні, медицині, екології, інформаційно-комунікаційних технологіях та агропромисловому комплексі.

В Документі зазначено, що сучасне сільське господарство світу внаслідок еволюційного розвитку технологій перебуває на високотехнологічному етапі та орієнтовано на використання екологічно чистих природних ресурсів (сонце, морська вода), передових інноваційних технологій розумного, точного землеробства, зокрема генетичної модифікації, нанобіотехнологій, позаґрунтового вирощення рослин і вертикального землеробства (на основі гідро-, аква- та аеропоніки), а також складних технологічних систем супутникової навігації, роботів, безпілотних літальних апаратів/дронів, 3D-друку продуктів харчування, Інтернету речей, блокчейну тощо. Такі глобальні технології дозволять сільськогосподарським товаровиробникам бути більш прибутковими, ефективними, безпечними і екологічно чистими та націленими на:

- 1) підвищення ефективності управління та реалізації

сільськогосподарських процесів на всьому ланцюгу створення доданої вартості, зниження ризиків та обмеження уразливості внаслідок зовнішніх впливів (від поломки технічних засобів до негод, посухи, хвороб тощо);

2) формування сільськогосподарських екосистем, що включають інтегровані мережі, які об'єднують цифрові дані, отримані в режимі реального часу як із внутрішніх джерел (показання фермерських датчиків), і із зовнішніх (наданих іншими учасниками екосистеми) для прийняття ефективних управлінських рішень, а також об'єднують учасників екосистеми, щоб забезпечити ефективність ланцюга доданої вартості;

3) цифровізацію сільськогосподарської техніки з використанням сучасних технічних засобів – датчиків, сенсорних приладів, які є найбільшими генераторами даних [1].

На думку О.Б. Сливінської інноваційну діяльність варто розглядати як «... складний процес трансформації нових ідей та знань в об'єкт економічних відносин. Більших темпів набирає процес зміни технологічних укладів, який спрямований на орієнтацію «якості життя», застосування енергозберігаючих технологій, який характеризує зміни в інноваційному виробництві» [2; 5].

В дослідженні М.В. Костромського визначені основні фактори, які можуть призвести до погіршення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки. Серед найважливіших автор називає такі:

– зменшення припливу фінансових ресурсів у галузі комплексу (зменшення виручки від реалізації продукції), що пов'язане з погіршенням платоспроможності, а отже і зменшенням попиту населення на продукцію;

– додаткове зменшення доходів вітчизняних виробників через велику частину імпоротної продукції на внутрішньому ринку держави (звуження ринку збуту);

– проведення в короткий термін повної перебудови всієї системи бюджетних відносин, відмова від державної підтримки аграрної сфери економіки без компенсації фінансових втрат виробникам продукції;

– збереження монополізованої структури та торгівельного промислового сегменту аграрного сектору економіки та відсутність ринкових механізмів, які регулюють цінові взаємовідносини сільськогосподарських, переробних, торгово-закупівельних та ресурсовиробничих організацій, що призводить до зростання цінового диспаритету та погіршення фінансово-вартісних пропорцій міжгалузевого обміну (дисбаланс між доходами та витратами);

– незавершеність процесів земельної реформи та інституційних перетворень у сільському господарстві та в суміжних галузях аграрного сектору економіки [3].

Важливо, що саме перспективні плани можуть давати стимул для розбудови потенціалів національного сільськогосподарського виробництва з найефективнішим його застосуванням та виходом на міжнародні і національні ринки без зайвих втрат і зусиль. Якість сільськогосподарської продукції на пряму залежить і від техніко-технологічного супроводу її вирощення, виготовлення та створення. Водночас негативним може стати факт скорочення потреби в праці людини за таких умов, але того вимагає прогрес, а скорочення людино-годин не завжди впливає на вартість і якість продукції та має важливе значення для соціально-економічного простору у віддалених сільських місцевостях, де єдиним матеріальним джерелом проживання виступає саме робота на підприємстві. Не стане роботи, з'явиться ризик втрати сільських мешканців за рахунок міграції до міста, за кордон та будь-які інші негативні наслідки, хоча значною мірою усе це спостерігаємо вже зараз.

У мінливому зовнішньому та внутрішньому середовищі багатоплановість та своєрідність агропромислового виробництва не можна розглядати як явище монотонне і стабільне, адже сьогодні відомо дуже багато чинників, які здатні впливати на перебіг всіх можливих процесів агробізнесу. На думку К.О. Соловчук, перш за все «складність агропромислового виробництва і його специфіка визначають своєрідність підходів і методів управління інноваційною діяльністю, сполучення різних типів інновацій, посилення ролі держави в стимулюванні інновацій. Варто підкреслити, що особливості сільськогосподарського виробництва характеризуються високим рівнем ризиків інноваційних процесів. Ризик фінансування науково-виробничих результатів, ризик часового розриву між витратами і результатами, невизначеність попиту на інноваційну продукцію не зацікавляють приватних інвесторів вкладати капітал у розвиток сільського господарства» [4, с. 131].

Доцільно окремо наголосити на трактування сутності інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки, основний зміст якої полягає у розробці та запровадженні в аграрне виробництво прогресивних методів ведення господарства, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосуванні нового покоління техніки, використанні нової кадрової політики з врахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу [5].

Сільське господарство майже завжди було сировинним донором виробничих процесів у країні, зокрема в національній економіці. Розглядаючи основні показники розвитку аграрного сектора економіки, слід відзначити їх зростання у 2018 р. стосовно до 2014 р. та зниження порівняно з 2017 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку аграрного сектора економіки України за 2014-2018 рр.

<i>Показник</i>	<i>Роки</i>					<i>Відхилення 2018 р. (+, -) до:</i>	
	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2017 р.</i>
Валова додана вартість сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальному обсязі валової доданої вартості, %	11,7	14,2	13,8	12,1	11,9	0,2	-0,2
Основні засоби сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальній їх кількості, %	1,3	2,7	3,3	4,4	4,2	2,9	-0,2
Кількість найманих працівників сільського господарства, лісового та рибного господарства в загальній їх кількості, %	9,6	9,9	10,2	9,8	9,3	-0,3	-0,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [6].

Дбаючи про розвиток агропромислового сектора, варто концентрувати зусилля на налагодженні інвестиційного клімату та створенні сприятливих умов для притоку фінансових ресурсів в АПК. Це можливо за рахунок урахування основних індикаторів при моніторингу фінансового потенціалу агропромислового комплексу (табл. 2).

Моніторинг фінансового потенціалу аграрного сектора

Блок аналізу	Показники	Застосування
Стан	Виробничий потенціал: - обсяг і структура доходів, заощаджень і фінансових активів підприємства; - залучені ресурси	Визначення фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. Аналіз стану фінансових ресурсів підприємств аграрного сектора. Монетарні та немонетарні цілі
	Державний потенціал: - бюджетний; - податковий	Коригування існуючих форм і методів державного регулювання аграрної економіки
	Інвестиційний потенціал: - залучені інвестиції за видами та джерелами	Визначення інвестиційного потенціалу. Об'єктивна оцінка та залучення потенціалу
	Інфраструктурний потенціал: - кредити; - страхування; - інвестиції; - лізинг	Визначення стану: - фінансової інфраструктури; - кредитного, страхового та іншого потенціалу. Умови формування конкурентного ринкового середовища.
	Експортний потенціал: - сальдо експортно-імпорتنих операцій	Формування напрямів продовольчої інтеграції у світовий економічний та фінансовий простір
	Опадний потенціал: - заощадження населення	Визначення рівня сільського життя
Ефективність	Аналіз фінансових потоків; превентивна оцінка збитковості; аналіз інтенсивності грошових потоків; оцінка бюджетної спроможності; оцінка податкової спроможності; оцінка кредитної спроможності; аналіз залучення інвестицій; аналіз експорту; аналіз заощаджень	Визначення оптимальних величин фінансового потенціалу: - динаміки зростання обсягів кредитування, страхування, інвестування; - зростання доходів учасників продовольчого ланцюга; - оцінки взаємозв'язку потенціалу та факторів, які формують його механізм
Тенденції розвитку	Оцінка обґрунтованості проєктів і стратегій розвитку галузі; фінансове забезпечення продовольчої безпеки	Планування виробничої, ринкової та споживчої поведінки. Формування інформаційного середовища розвитку. Макроекономічне регулювання галузі у складі економіки країни

Джерело: складено на основі [7].

Підтримка держави в напрямку нарощення інвестиційно-інноваційного забезпечення аграрного сектора має передбачати не тільки виділення бюджетних коштів. Обов'язковими мають стати програми соціально-роз'яснювального характеру, визначеного в законодавчому порядку стимулювання учасників таких програм, створення сприятливого для інвестування середовища. В сучасних умовах інноваційна політика державної підтримки повинна бути спрямована на створення економічних, правових, організаційних основ для розвитку інноваційної діяльності в галузях економіки, забезпечення ефективного використання результатів науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності продукції, вирішення завдань соціально-економічного розвитку, отримання ефекту від запровадження зазначених важелів [8].

Важливе значення для стимулювання всебічного розвитку новітніх розробок має бюджетне фінансування інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій за стратегічними пріоритетами. Так у 2018 р. обсяги грошової підтримки двох розпорядників з трьох становили сумарно 95,6 % і були розмежовані в рамках науково-технічної роботи НААН України (51,1 %) та МОН України (44,5 %). При цьому порівняно з 2017 р. частка фінансування МОН зросла майже на 10 %, тоді як частка НААН зменшилася на 6,2 %, частка Мінприроди – на 0,6 %. Варто зазначити, що витрати на інноваційну діяльність було спрямовано за п'ятьма її видами (у 2017 р. – за трьома), з яких найбільшу частку – на вид інноваційної діяльності «Інше» (269876,83 тис. грн або 92,6% від загального обсягу витрат), який включає переважно виконання НДДКР на замовлення підприємств/організацій. При цьому порівняно з 2017 р. відбулося номінальне збільшення на 13,7 % обсягів фінансування зазначеного виду діяльності [1]. Пріоритетними цілями державного забезпечення інноваційної діяльності мають бути загальносвітові тенденції науково-технічних розробок, які максимально носять характер екологічності та наносупроводу.

Висновки. Отже, проблеми інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку АПК України потребують негайного вирішення через налагодження дієвих механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності з урахуванням світового досвіду такої діяльності, основних індикаторів моніторингу фінансового потенціалу аграрного сектора, струмуючих факторів притоку інвестицій в агробізнес, рівня державної підтримки та ін.

Література.

1. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 р.: аналітична довідка. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/07/03/stan-innov-diyaln-2018f.pdf>. (дата звернення: 18.11.2019).
2. **Сливінська О.Б.** Сутність інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва. *Електронне наукове фахове видання. Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 122-126.
3. **Костромський М.В.** Механізм формування інноваційно-інвестиційної політики в аграрній сфері економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2013. № 11.
4. **Соловчук К.О.** Перспективи розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в аграрній сфері. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 130-137.
5. **Полігенська М.А.** Особливості інноваційної діяльності в агропромислових підприємствах України. *Агросвіт*. 2017. № 6. С. 49-54.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2019).
7. **Радченко О.Д.** Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектора. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 27-38.
8. **Кіптіоро І.М.** Удосконалення державної підтримки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності у сільському господарстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. № 7. Ч. 3. С. 44-47.

References.

1. Stan innovatsiinoi diialnosti ta diialnosti u sferi transferu tekhnohohii v Ukraini u 2018 r.: analitychna dovidka. [State of innovation and technology transfer activities in Ukraine in 2018: analytical report]. *mon.gov.ua*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/07/03/stan-innov-diyaln-2018f.pdf> [in Ukrainian].
2. **Slyvynska O.B.** (2018). Sutnist innovatsiino-investytsiinoho rozvytku zernovyrobnytstva. [The essence of innovation and investment development of grain production]. *Elektronne naukove fakhove vydannia. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Electronic scientific professional publication. Global and national problems of economy*, no. 23, pp. 122-126 [in Ukrainian].
3. **Kostromskyyi M.V.** (2013). Mekhanizm formuvannia innovatsiino-investytsiinoi polityky v ahrarnii sferi ekonomiky [Mechanism of formation of innovation-investment policy in agrarian sphere of economy]. *Elektronnyi zhurnal «Efektivna ekonomika» – Electronic journal «Effective Economics»*, no. 11 [in Ukrainian].
4. **Solovchuk K.O.** (2015). Perspektyvy rozvytku innovatsiino-investytsiinykh protsesiv v ahrarnii sferi [Prospects for the development of innovation and investment processes in the agricultural sector]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current problems of the economy*, no. 1, pp. 130-137 [in Ukrainian].
5. **Polchenka M.A.** (2017). Osoblyvosti innovatsiinoi diialnosti v ahropromyslovykh pidpriemstvakh Ukrainy [Peculiarities of innovation activity in agro-industrial enterprises of Ukraine]. *Агросвіт – Agro-world*, no. 6, pp. 49-54 [in Ukrainian].

6. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. *www.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

7. **Radchenko O.D.** (2019). Finansovyi potentsial staloho rozvytku ahrarnoho sektora [Financial potential for sustainable development of the agricultural sector]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, no. 1, pp. 27-38 [in Ukrainian].

8. **Kipioro I.M.** (2014). Udoskonalennia derzhavnoi pidtrymky rozvytku investytsiino-innovatsiinoi diialnosti u silskomu hospodarstvi [Improvement of state support for the development of investment and innovation activities in agriculture]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, no. 7, part 3, pp. 44-47 [in Ukrainian].

Анотація.

Маренич Т.Г., Крутько М.А., Бірченко Н.О. Основні засади інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України.

В статті досліджено базові засади розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України. Визначено, що за даними світових консалтингових агентств сучасне сільське господарство світу перебуває на високотехнологічному етапі та орієнтовано на використання глобальних технологій. Наведено основні фактори, які можуть призвести до погіршення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України. Зроблено висновок, що якісна система стратегічного планування інноваційно-інвестиційної діяльності може забезпечувати стимулювання потенціалів національного сільськогосподарського виробництва з найефективнішим його застосуванням та виходом на міжнародні і національні ринки без зайвих втрат і зусиль. Узагальнено складові моніторингу фінансового потенціалу аграрного сектору.

Ключові слова: *інноваційно-інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, агропромисловий комплекс, розвиток.*

Аннотация.

Маренич Т.Г., Крутько М.А., Бирченко Н.А. Основные положения инновационно-инвестиционной деятельности в АПК Украины.

В статье исследованы базовые принципы развития инновационно-инвестиционной деятельности в АПК Украины. Определено, что по данным мировых консалтинговых агентств современное сельское хозяйство мира находится на высокотехнологичном этапе и ориентировано на использование глобальных технологий. Приведены основные факторы, которые могут привести к ухудшению инвестиционного климата в аграрном секторе экономики Украины. Сделан вывод, что качественная система стратегического планирования инновационно-инвестиционной деятельности может обеспечивать стимулирование потенциалов национального сельскохозяйственного производства с наиболее эффективным его применением и выходом на международные и национальные рынки без лишних потерь и усилий. Обобщены составляющие мониторинга финансового потенциала аграрного сектора.

Ключевые слова: *инновационно-инвестиционная деятельность, инвестиционный климат, агропромышленный комплекс, развитие.*

Abstract.

Marenych T., Krutko M., Birchenko N. Main fundamentals of innovation and investment activities in AIC of Ukraine.

The article explores the basic principles of the development of innovation and investment in the agricultural sector of Ukraine. It is determined that, according to world consulting agencies, modern agriculture in the world is at a high-tech stage and is focused on the use of global technologies. The main factors that can lead to a deterioration of the investment climate in the agricultural sector of Ukraine are given. It is concluded that a high-quality system of strategic planning of innovation and investment activity can provide stimulation of the potentials of national agricultural production with its most effective application and access to international and national markets without unnecessary losses and efforts. The components of monitoring the financial potential of the agricultural sector are summarized.

Key words: *innovation and investment activity, investment climate, agroindustrial complex, development.*

УДК: 338.431.2

АГРОМАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

КВЯТКО Т.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,

ВІТКОВСЬКИЙ Ю.П., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов економічного розвитку практично всі сектори національної економіки перебувають у стані кризи, особливо складна ситуація в галузі сільського господарства. Недоступність кредитів, наявність функціонування корупційних схем, незахищеність вітчизняних агровиробників з боку держави, обтяжлива регуляторна політика та інші проблемні аспекти розвитку агробізнесу не забезпечують надійної основи для створення стабільної ситуації в аграрній галузі. Тому для ефективного планування та управління аграрним бізнесом в умовах жорсткої конкуренції, особливо з боку іноземних товаровиробників, а також беручи до уваги швидкозмінні кліматичні умови та якісний склад земель, аграрії все частіше застосовують елементи маркетингу в своїй господарській діяльності. Сьогодні першочерговими є ті питання, які практично не порушувалися в умовах централізованої системи державних закупівель аграрної продукції, планової системи розподілу ресурсів. У зв'язку з цим, вивчення змісту, сутності та особливостей агромаркетингу є однією з основних складових частин ринкових досліджень, адже це в подальшому створює надійну основу для розробки ефективної стратегії діяльності аграрних підприємств, а як